

Disponibel inkomst bland personer med ersättning från sjuk- försäkringen

Utgivare: Försäkringskassan
Avdelningen för ledningsstöd och analys

Upplysningar: Jon Dutrieux
010-116 92 63
jon.dutrieux@forsakringskassan.se

Webbplats: www.forsakringskassan.se

Förord

Sjukförsäkringen syftar till att ge ekonomisk trygghet vid nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Den ekonomiska situationen för en person med ersättning beror dock inte bara på utbetalningarna från den allmänna sjukförsäkringen utan även på eventuella kollektivavtalade försäkringar, andra inkomster, skatter med mera. För att få en samlad bild av dessa personers ekonomiska situation studeras i denna analys deras *disponibla inkomster*, dvs. den samlade inkomsten efter avdrag för skatter.

Analysen visar dels att inkomsten för hushåll där någon försörjs genom sjukförsäkringen har ökat något över tid, dels att den har släpat efter inkomsterna i resten av befolkningen. Faktorer som påverkar skillnaderna i inkomst mellan sjukskrivna och övriga är bland annat införandet av jobbskatteavdragen eller vilken typ av indexeringsmetod som sker av socialförsäkringens ersättningar. Det är väl belagt sedan tidigare. Denna rapport bidrar till att ge en uppdaterad och bred bild av hur dessa skillnader har utvecklats över tid, och i olika grupper. Förhoppningsvis kan den vara underlag för fortsatta diskussioner om den ekonomiska trygghet som sjukförsäkringen bidrar till.

Analysen är initierad av Försäkringskassans utredningsverksamhet och har genomförts av analysstrateg Jon Dutrieux och analytiker Jonatan Nikander, med Susanna Wanander som projektägare. Analytikerna Helena Persson Schill, Ulrik Lidwall och Henrik Lindholm har bidragit med kvalitetssäkring och värdefulla medskick.

Nils Öberg

September 2025

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	8
Bakgrund och syfte	8
Metod	9
Vem fick ersättning från sjukförsäkringen 2023 och vilka inkomster hade de?	11
Främst äldre får ersättning från sjukförsäkringen, särskilt sjukersättning – men i alla åldrar får fler sjukpenning än sjukersättning.....	11
Ensamstående mammor och ensamstående utan barn får oftare ersättning.....	12
Personer med ersättning har betydligt lägre inkomster	13
Lägre inkomster även uppdelat på hushållstyper, särskilt för ensamstående utan barn	13
Andelen med låg inkomst är väsentligt högre bland dem med ersättning	14
Andelen med låg inkomst är högst bland ensamstående med ersättning	15
Hur har inkomsten utvecklats för olika grupper de senaste 20 åren?	17
Inkomsterna för dem med ersättning har ökat, men betydligt långsammare.....	17
Ju längre sjukskrivning, desto långsammare inkomstökning.....	18
Långsammast inkomstökning i gruppen med SA	18
Inkomsten ökade snabbast för sammanboende utan barn.....	19
Minskningen av den relativa inkomsten för dem med ersättning var störst för ensamstående utan barn	20
Ökade inkomster för alla, men större skillnader mellan inrikes och utrikes födda	21
Relativ inkomst för personer med ersättning har halkat efter mest bland inrikes födda.....	22
Stigande disponibel inkomst i alla åldrar sedan 2005.....	22
Den relativa inkomsten för dem med ersättning har främst minskat i de äldsta och yngsta åldrarna	23
Hur har andelen med låg inkomst utvecklats?.....	24
Minskande eller stabil andel med låg inkomst bland dem utan ersättning	24
Ökande andel med låg inkomst bland dem med ersättning.....	24
Olika utveckling i olika åldrar bland hushåll utan ersättning	25
Störst ökning av låg inkomst bland äldre med ersättning fram till 2021	26
Ensamstående mammor har högst andel med låg inkomst bland dem utan ersättning.....	26
Snabb ökning av låg inkomst bland ensamstående utan barn med ersättning	27
Snabb ökning av låg inkomst bland dem med SA – men 2022–2023 minskade den.....	28
Snabbast ökning av låg inkomst bland helårssjukskrivna.....	28
Diskussion om mått och data	30

Referenser	31
-------------------------	-----------

Sammanfattning

Detta är en uppföljning av den ekonomiska situationen i hushåll där någon får ersättning från sjukförsäkringen. Den kan bidra till vår förståelse av vilken ekonomisk trygghet dessa personer har.

Analysen visar framför allt att skyddet vid sjukfrånvaro har förändrats väsentligt över tid. Genom bland annat försäkringarnas prisindexering ökar de disponibla inkomsterna i fasta priser över tid. Under längre perioder med reallöneökningar halkar de dock efter resten av befolkningens inkomster. Vid hög inflation, som under 2022–2023, skyddas däremot framför allt personer med sjuk- och aktivitetsersättning av prisindexeringen.

Inkomsterna är över lag betydligt lägre för personer med ersättning från sjukförsäkringen, särskilt för ensamstående. De som oftast har ersättning är ensamstående mammor. Lägst ekonomisk standard har personer med sjuk- eller aktivitetsersättning. Deras situation har sedan 2005 halkat efter resten av befolkningen.

Andelen som får ersättning har minskat

För att förstå bättre vilka människor som berörs av de olika ekonomiska situationerna, behöver vi utgå från en bild av vilka grupper som får vilka ersättningar.

Sedan årtionden är den största gruppen med ersättning från sjukförsäkringen ensamstående utan barn, följt av sammanboende med barn. Om man jämför personer i samma ålder med varandra är ersättning dock vanligast bland ensamstående mammor och ensamstående utan barn.

Andelen av befolkningen som får ersättning från sjukförsäkringen har minskat sedan mitten av 00-talet, särskilt bland sammanboende utan barn. Andelen har minskat mest inom gruppen utrikes födda. Sett till hela befolkningen, har utrikes föddas andel ändå blivit större, av alla med ersättning, eftersom andelen utrikes födda i befolkningen har ökat.

Det är fortfarande främst äldre som får ersättning från sjukförsäkringen, särskilt sjukersättning. Det är dock särskilt i äldre åldersgrupper som andelen av befolkningen med ersättning har minskat.

Personer med ersättning har betydligt lägre inkomster, och allt fler lever med låg inkomst

Hur ser då situationen ut rent konkret, för grupperna som får de olika ersättningarna? Analysen visar att de disponibla inkomsterna är betydligt lägre för personer med ersättning från sjukförsäkringen än för övriga. För dem som var sjukskrivna hela 2023 var inkomsterna omkring 30 procent lägre, än för dem

utan ersättning i motsvarande ålder. För personer med sjuk- eller aktivitetsersättning (SA) var skillnaden 30–50 procent.

Särskilt bland ensamstående utan barn, är inkomsten lägre för dem som har ersättning. Andelen som lever med låg inkomst¹ är också väsentligt högre bland dem med ersättning, framför allt bland ensamstående, både med och utan barn.

Inkomsterna för personer med ersättning ökade långsammare, än för dem utan ersättning, 2005–2023. Ju längre sjukskrivningar, desto långsammare ökning. Långsammast ökade inkomsten bland dem som fick SA hela året. Andelen som lever med låg inkomst ökade därför också snabbast bland dem som fick SA hela året, mellan 2005 och 2021 – från 16 till 64 procent.

År 2022–2023 skyddades inkomsten för dem med SA av inkomst-indexeringen – men de har ändå lägst ekonomisk standard

Andelen minskade dock väsentligt 2022–2023, till 50 procent. Anledningen är att ersättningen från SA är prisindexerad. Därför minskade inkomsterna för denna grupp mindre än för befolkningen i övrigt 2021–2023 när inflationen var hög och reallönerna sjönk.

Som grupp har personer med SA dock så små marginaler, att den höga inflationen ändå blev kännbar för dem (Försäkringskassan 2023c).

¹ Det finns ett vedertaget sätt att mäta låg inkomst som kallas *låg ekonomisk standard*, och som omfattar de personer som har en disponibel inkomst under 60 procent av medianen för befolkningen. I denna analys har vi beräknat ett motsvarande mått men utgått från den studiepopulation vi har haft: personer 16–69 år med en disponibel inkomst över 0 kronor. Medianinkomsten blir då högre vilket betyder att fler kommer befinna sig under 60 procent av denna. Avsikten är inte att introducera ett nytt mått utan att ge ett mått på låg inkomst som går att jämföra över tid och mellan grupper. I rapporten kallar vi detta för *låg inkomst*. I en tidigare version av denna publikation hade vi råkat kalla detta mått för låg ekonomisk standard.

Inledning

Bakgrund och syfte

Sjukförsäkringen² ska ge *ekonomisk trygghet* vid nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Ekonomisk trygghet kan dock innebära olika saker.

Alla socialförsäkringsförmåner inom sjukförsäkringen bygger, åtminstone delvis, på *inkomstbortfallsprincipen*. Förmånerna ska ge skydd mot inkomstbortfallet i förhållande till den tidigare inkomsten. Ersättningarna beräknas därmed som en andel av den tidigare inkomsten, upp till ett tak, som skiljer sig mellan olika förmåner.

Samtidigt finns i sjukersättning och aktivitetsersättning (SA) en garanti-ersättning som ger ett *grundskydd*, oberoende av vilken inkomst personen har haft. Dessa förmåner kan förväntas betalas ut under lång tid, och många som får dem har haft låga eller inga inkomster. Därför behöver SA ge en grundläggande inkomststandard som går att leva på.

Detta kan behövas även inom sjukpenningen, vid riktigt långa sjukskrivningar. Både lagstiftningen för den allmänna försäkringen och flera kollektivavtal ger normalt lägre ersättning från det andra sjukskrivningsåret. Perspektivet skiftar därmed vid en längre sjukskrivning, från inkomstbortfallsprincipen till mer av ett grundtrygghetsperspektiv.

Flera analyser har gjorts av hur inkomstbortfallsprincipen inom sjukförsäkringen har utvecklats. Bland annat har vi konstaterat att den del av arbetsinkomsten som är försäkrad, har minskat tre decennier i rad, genom stigande reallöner och låg inflationstakt (Försäkringskassan, 2023a). Eftersom inkomsttaket i sjukförsäkringen normalt bara räknas upp med inflationen, är det allt färre som har fått hela sin arbetsinkomst försäkrad vid nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom eller olycksfall. Dessutom innehåller sjukförsäkringen självrisker genom karensavdraget och genom att den ersätter bara knappt 80 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten upp till inkomsttaket.

Vi har också studerat hur den samlade *disponibla inkomsten* har förändrats för personer när de blivit helårssjukskrivna (Försäkringskassan 2025).

Även denna analys utgår från den disponibla inkomsten – alltså inte bara utbetalningarna från den allmänna sjukförsäkringen, utan summan av den och

² I denna PM avses de av Försäkringskassans administrerade socialförsäkringsförmånerna *sjukpenning*, *rehabiliteringspenning* och *sjuk- eller aktivitetsersättning*. I andra sammanhang inkluderas ibland även arbetsskadeförsäkringen och några mindre förmåner.

För perioden 1994–2002 avser uppföljningen av sjuk- och aktivitetsersättning de tidigare förmånerna *förtidspension* och *sjukbidrag*.

eventuella kollektivavtalade avtalsförsäkringar eller privata sjukförsäkringar samt effekten av olika beskattning. Tillsammans ger de en kompensation som är högre än ersättningen från den allmänna sjukförsäkringen. Samtidigt har denna samlade relativa kompensation för helårssjukskrivning minskat kontinuerligt under de senaste årtiondena.

För den ekonomiska tryggheten, i termer av vilket grundskydd ersättningarna ger, är *nivån* på den disponibla inkomsten viktigare än *förändringen* i inkomst vid sjukskrivning.³ En uppföljning visade bland annat att sjuk- och aktivitetsersättning, efter regeländringarna 2008, i högre utsträckning kunde förväntas gå till grupper som haft låga eller inga tidigare inkomster, och att inslaget av grundförsäkring därmed skulle förstärkas (Försäkringskassan 2009). Eftersom ersättningen är värdesäkrad genom att beloppen skrivs upp med de allmänna prisstegringarna, kommer gruppen med SA dock på sikt att få en sämre inkomststandard än de som arbetar, om löneökningarna är högre än inflationen. Samtidigt ger SA en viss garanterad inkomststandard, vilket gör att gruppen med SA klarar sig relativt sett bättre i en lågkonjunktur.

Det är nu 15 år sedan den analysen genomfördes, och lagändringarna har haft tid att få effekt i merparten av gruppen med SA. Dessutom finns ett behov av att på motsvarande sätt följa upp inkomstutvecklingen för gruppen med sjukpenning.

Syftet med denna analys är därför att ge en bred uppföljning av hur de disponibla inkomsterna har utvecklats för grupper med ersättning från sjukförsäkringen. Vi undersöker dock inte vilka faktorer som ligger bakom utvecklingen. Inkomsterna kan påverkas av regelverken för socialförsäkringar och för skatter, men också till exempel av övriga inkomster. Andra analyser får fördjupa kunskapen om orsakerna till de mönster vi redovisar här.

Detta är alltså en analys av vilken ekonomisk trygghet personerna har, som får ersättning från sjukförsäkringen – inte vilken ekonomisk trygghet försäkringen i sig ger.

Metod

Vi studerade den ekonomiska standarden för hushåll där någon får ersättning från sjukförsäkringen. Vi använde uppgifter från Försäkringskassans analysdatabas MiDAS samt data från SCB om disponibel inkomst (IOT), för alla i åldrarna 16–69 år som var bosatta i Sverige och som respektive år hade

³ En snabb minskning av inkomsten kan givetvis få drastiska konsekvenser för hushållets konsumtionsmöjligheter. Ett hushåll med höga inkomster kan förväntas ha högre utgifter som kanske inte kan minskas lika snabbt. Denna analys syftar inte till att bedöma ändamålsenligheten med det ekonomiska skyddet, utan bara att följa upp hur inkomsterna fördelar sig och utvecklats över tid.

en disponibel inkomst per konsumtionsenhet⁴ över 0. Data för detta, inklusive utbetalningar från sjukförsäkringen, finns för perioden 1994–2023. För att få jämförbara uppgifter om disponibel inkomst per konsumtionsenhet begränsade vi oss till perioden 2005–2023.⁵ För denna övergripande grupp följde vi upp

- de som fick ersättning från SA eller sjukpenning under året, indelade i grupper efter hushållstyp, kön, ålder samt född inrikes eller utrikes⁶
- genomsnittlig disponibel inkomst, för dessa grupper, och jämfört med grupper som inte fick ersättning från sjukförsäkringen
- andelen personer med låg inkomst⁷ över tid, för dessa grupper, och jämfört med grupper som inte fick ersättning från sjukförsäkringen.

⁴ Måttet vi använder är *disponibel inkomst per konsumtionsenhet*. I detta ingår hushållets alla deklarerade inkomster, beskattade och skattefria, minus skatter. Alltså påverkar både individens egna inkomster, och en eventuell partners. Även kapitalinkomster ingår, som för vissa höginkomsttagare är en stor del av den totala inkomsten. Däremot ingår inte tillgångar, som kan vara lika viktiga för de ekonomiska förutsättningarna som inkomsten.

Hushållets disponibla inkomst (netto) delades med det som SCB kallar *konsumtionsenheter*, för att ta hänsyn till att olika stora hushåll har olika stora behov. I enlighet med Eurostats rekommendation använde vi OECD:s justerade konsumtionsenhetsskala, där den första fullvuxna hushållsmedlemmen får vikten 1, övriga personer över 13 år får vikten 0,5 och yngre barn får vikten 0,3. Till exempel delas den disponibla inkomsten i ett hushåll som består av två vuxna, en tonåring och ett yngre barn, med faktorn 2,3 ($1+0,5+0,5+0,3$) för att få inkomsten per konsumtionsenhet.

⁵ Jämförbara uppgifter enligt nuvarande definition finns för 2005–2023, och för en tidigare definition finns uppgifter för 2000–2021. Vi valde att dels studera situationen under år 2023, dels följa en tidsserie för åren 2005–2023. På nivån vi redovisar är det små skillnader mellan de olika definitionerna; resultaten vi lyfter som viktiga är desamma oberoende av valet av tidsserie.

⁶ Variablerna valdes för att ge en övergripande bild av inkomsterna i olika delar av befolkningen utifrån ett individperspektiv. För att *förklara* mönstren skulle andra variabler vara viktigare, som yrke och bransch.

⁷ Det finns ett vedertaget sätt att mäta låg inkomst som kallas *låg ekonomisk standard*, och som omfattar de personer som har en disponibel inkomst under 60 procent av medianen för befolkningen. I denna analys har vi beräknat ett motsvarande mått men utgått från den studiepopulation vi har haft: personer 16–69 år med en disponibel inkomst över 0 kronor. Medianinkomsten blir då högre än om hela befolkningen inkluderas vilket betyder att fler kommer befinna sig under 60 procent av denna. Avsikten är inte att introducera ett nytt mått utan att ge ett mått på låg inkomst som går att jämföra över tid och mellan grupper. I rapporten kallar vi detta för *låg inkomst*.

I en tidigare version av denna publikation hade vi råkat kalla detta mått för låg ekonomisk standard.

Vem fick ersättning från sjukförsäkringen 2023 och vilka inkomster hade de?

För år 2023 undersökte vi dels hur stor andel personer som fick ersättning från sjukförsäkringen under året, dels hur stora inkomster de hade. Vi jämförde dem som fick ersättning från sjukförsäkringen hela eller nästan hela året, med personer som inte fick ersättning. I de följande avsnitten finns motsvarande jämförelser för perioden 2005–2023.

Främst äldre får ersättning från sjukförsäkringen, särskilt sjukersättning – men i alla åldrar får fler sjukpenning än sjukersättning

I Figur 1 ser vi hur andelen som fick ersättning från sjukförsäkringen ökar tydligt med stigande ålder. Ökningen var särskilt brant för andelen personer med sjukersättning, som var knappt 2 procent upp till 44 års ålder, för att sedan öka till drygt 9 procent i åldern 55–64 år.

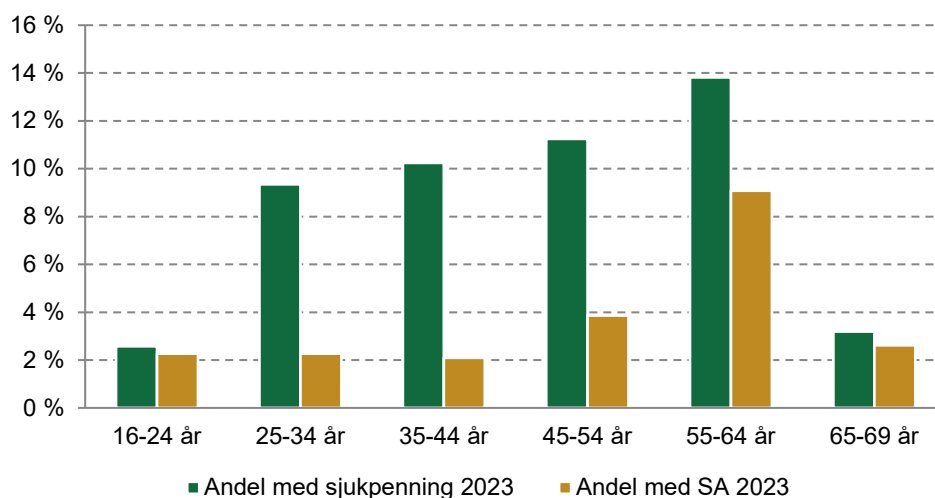
Fler fick sjukpenning än SA, i alla åldrar. Andelen som fick sjukpenning ökar inte lika snabbt mellan 30- och 60-årsåldern.

Att andelen är betydligt mindre efter 65-årsdagen beror på olika saker för de olika förmånerna. Det var fram till 2023 inte möjligt att ha SA efter att man fyllt 65 år. Åldersgrupperna i figuren nedan avser dock åldern i december respektive år, så gruppen 65–69 år handlar om personer med sjukersättning som fyllt 65 under året.

Däremot har det länge varit möjligt att få sjukpenning även efter 65-årsdagen, men dels är det främst personer med arbeten som är mindre fysiskt ansträngande som fortsätter att arbeta i den åldern, dels finns det begränsningsregler som gör att man inte kan vara sjukskriven mer än 180 dagar efter en viss ålder.⁸

⁸ Om den försäkrade har fått sjukpenning i 180 dagar efter ingången av den månad när hen fyllde 66 år, får Försäkringskassan besluta att hen inte längre ska få sjukpenning. Sjukpenning får betalas ut under högst 180 dagar efter ingången av den månad när den försäkrade fyller 71 år.

Figur 1 Andelen med ersättning från sjukförsäkringen 2023, per åldersgrupp⁹

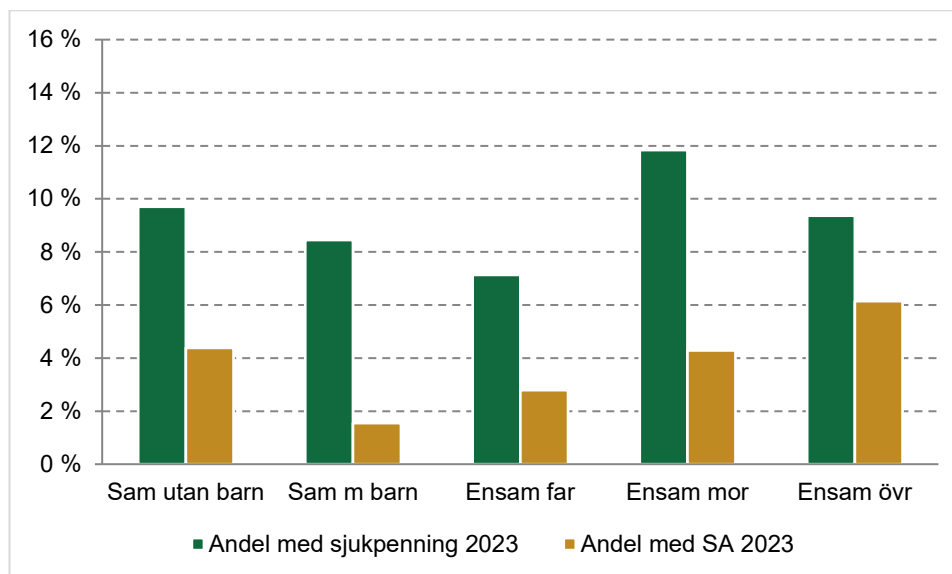

Ensamstående mammor och ensamstående utan barn får oftare ersättning

Andelen som fick ersättning från sjukförsäkringen var högre för ensamstående utan barn och för ensamstående mammor, se Figur 2. Ensamstående pappor hade tvärtom en lägre andel.

Skillnaderna beror till betydande del på att personer i olika hushållstyper har olika ålder, se Figur 26.

Figur 2 Andelen med ersättning från sjukförsäkringen 2023, per hushållstyp

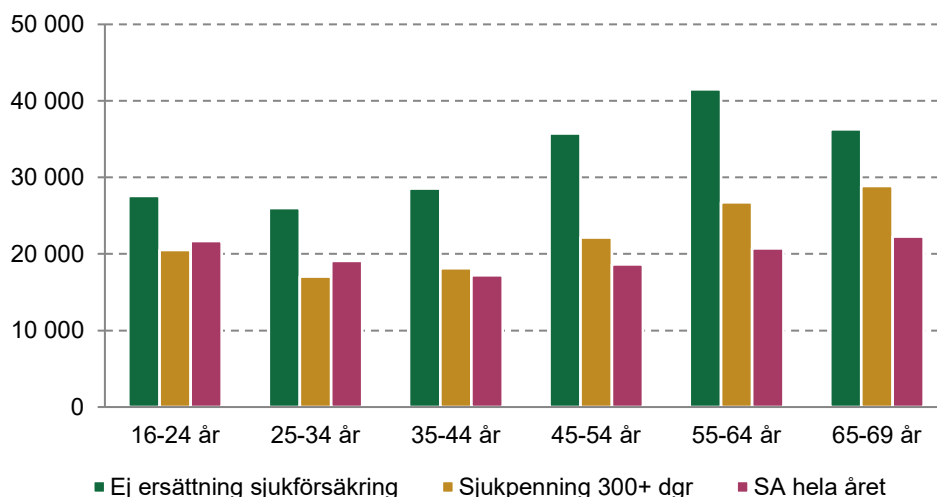
⁹ Åldern är beräknad i december respektive år, vilket förklarar att det finns personer i den äldsta åldersgruppen som hade sjukersättning, trots att det under 2023 inte var möjligt att få för perioder efter 65-årsdagen.

Personer med ersättning har betydligt lägre inkomster

I Figur 3 framgår den disponibla inkomsten 2023 för olika åldrar, fördelat på om man fick ersättning från sjukförsäkringen eller inte. Inkomsten ökar med stigande ålder, för dem utan ersättning, från 30- till 60-årsåldern. Att inkomsterna var lägre i den äldsta åldersgruppen bör bero på att många gått i pension.

Gruppen 55–64 år hade högre disponibel inkomst per konsumtionsenhet än gruppen 45–54 år, vilket bör bero på dels högre arbetsinkomster, dels att fler inte längre har hemmaboende barn, se Figur 4. Även lägre skuldsättning, vilket medför högre nettokapitalinkomster, bör vara en bidragande orsak.

Figur 3 Genomsnittlig disponibel inkomst* per konsumtionsenhet 2023, fördelat på ersättning och åldersgrupp

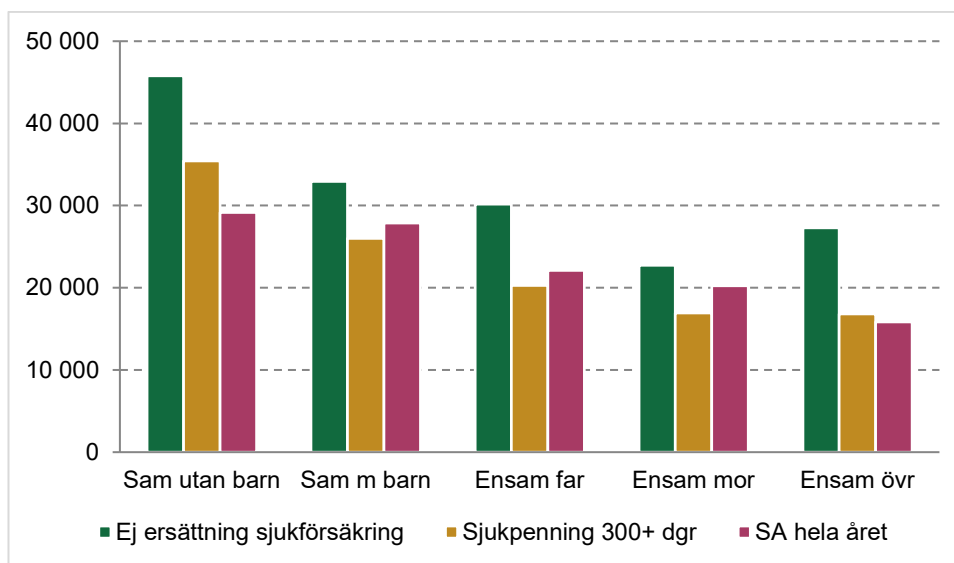
* Disponibel årsinkomst dividerad med 12 för att få en genomsnittlig månadsinkomst.

I hushåll med ersättning hela året, var inkomsterna betydligt lägre än för dem utan ersättning. Bland dem i åldrarna 25–64 år med sjukpenning (nästan) hela året var inkomsterna omkring 30 procent lägre. Bland dem i åldrarna 35–64 år med sjukersättning var inkomsterna mellan 40 och 50 procent lägre, än för motsvarande grupper utan ersättning.

Lägre inkomster även uppdelat på hushållstyper, särskilt för ensamstående utan barn

I Figur 4 ser vi hur den disponibla inkomsten skilde sig mellan hushåll med respektive utan ersättning från sjukförsäkringen.

Figur 4 Genomsnittlig disponibel inkomst* per konsumtionsenhet 2023, fördelat på ersättning och hushållstyp

* Disponibel årsinkomst dividerad med 12 för att få en genomsnittlig månadsinkomst.

De största relativa skillnaderna fanns bland ensamstående utan barn, där de med sjukpenning hade 38 procent lägre inkomster än de utan ersättning, och de med SA hade 42 procent lägre inkomster.

Andelen med låg inkomst är väsentligt högre bland dem med ersättning

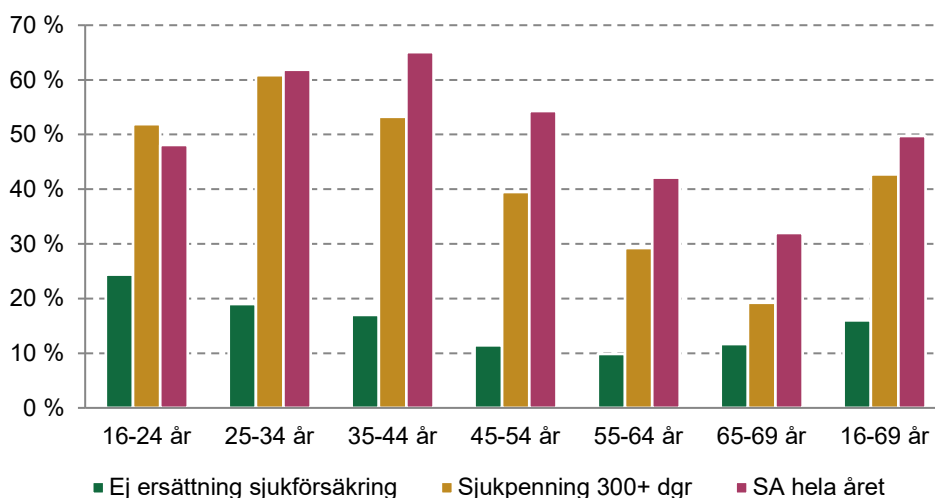
Bakom genomsnittliga inkomster kan det dölja sig en stor eller liten spridning av inkomsterna. För att studera den ekonomiska grundtryggheten finns därmed anledning att komplettera med ett mått på åtminstone relativ fattigdom. Figur 5 visar andelen personer med låg inkomst.¹⁰

Under 2023 gällde detta drygt 20 procent i gruppen 16–24 år utan ersättning från sjukförsäkringen. Andelen minskade med stigande ålder, till 10 procent i gruppen 55–64 år. I åldern 65–69 år, när många hunnit gå i pension, var andelen något högre, men ändå lägre än i åldrarna 16–44 år.

Bland hushållen med ersättning från sjukförsäkringen var andelen betydligt högre, särskilt bland dem med SA.

¹⁰ Det finns ett vedertaget sätt att mäta låg inkomst som kallas *låg ekonomisk standard*, och som omfattar de personer som har en disponibel inkomst under 60 procent av medianen för befolkningen. I denna analys har vi beräknat ett motsvarande mått men utgått från den studiepopulation vi har haft: personer 16–69 år med en disponibel inkomst över 0 kronor. Medianinkomsten blir då högre än om hela befolkningen inkluderas vilket betyder att fler kommer befinna sig under 60 procent av denna. I rapporten kallar vi detta för *låg inkomst*.

Figur 5 Andelen personer med låg inkomst 2023, fördelat på ersättning och åldersgrupp

I grupperna med sjukpenning fanns en omkring tre gånger så hög andel med låg inkomst, som i motsvarande grupper utan ersättning.

I gruppen 65–69 år var andelen låg. Som nämnt är det främst personer med tjänstemannayrken med högre lön som fortsätter att arbeta i denna ålder. Därför är det få som har låg inkomst.

Bland dem i åldrarna 35–64 år med sjukersättning, var andelarna med låg inkomst mellan fyra och fem gånger så höga, som bland dem utan ersättning. Utslaget på samtliga åldrar hade 50 procent av dem med SA låg inkomst, jämfört med 16 procent av dem utan ersättning.

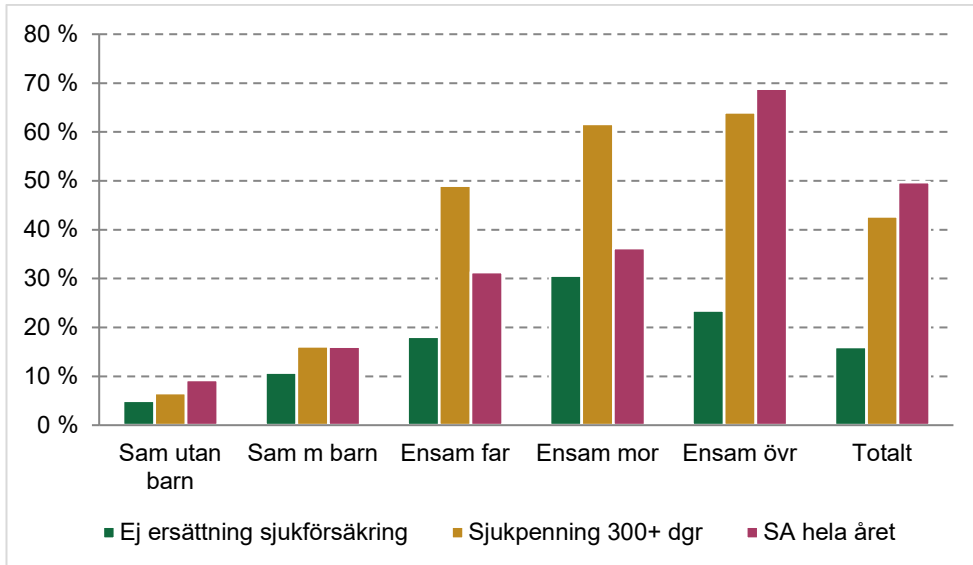
Andelen med låg inkomst är högst bland ensamstående med ersättning

Andelen med låg inkomst var framför allt hög bland ensamstående med ersättning. Allra högst var andelen bland ensamstående utan barn; 64 procent av dem med sjukpenning och 69 procent av dem med SA, se Figur 6. Detta i sig är väl känt sedan tidigare och följs bland annat upp i Försäkringskassans återkommande regeringsuppdrag "Indikatorer för den ekonomiska familjepolitiken" (Försäkringskassan 2024a).

Bland ensamstående föräldrar, var andelen med låg inkomst särskilt hög bland dem med sjukpenning. Andelen var något lägre bland dem med SA, vilket bör kunna bero på att de som grupp är äldre och har färre hemmaboende barn.

Att barn växer upp i hushåll som är relativt sett fattiga, kan negativt påverka deras start i livet. Därför är det viktigt att vidare studera orsakerna till dessa mönster.

Figur 6 Andelen personer med låg inkomst 2023, fördelat på ersättning och hushållstyp

Hur har inkomsten utvecklats för olika grupper de senaste 20 åren?

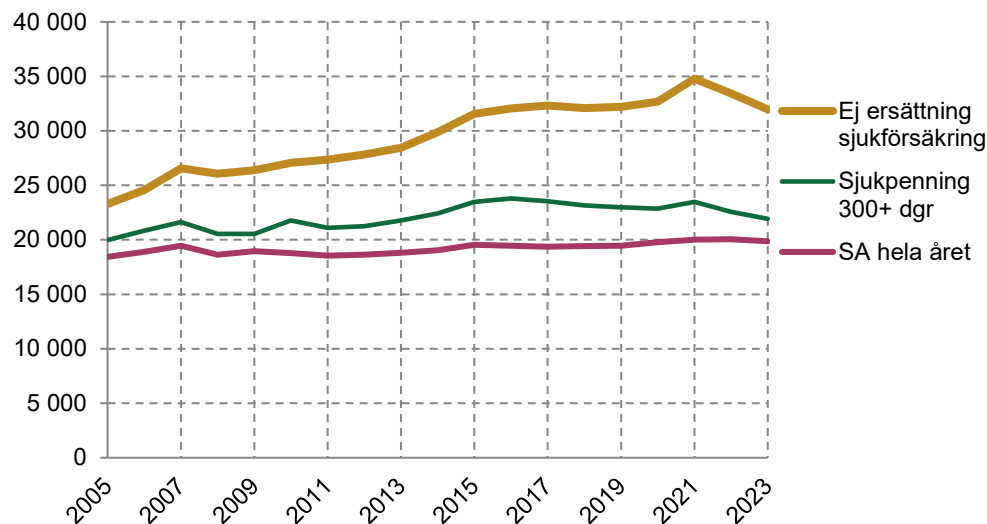
Inkomsterna för dem med ersättning har ökat, men betydligt långsammare

Den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet ökade i fasta priser mellan 2005 och 2021, i alla grupper i vårt urval. Men samtidigt ökade även skillnaden mellan dem som inte fick ersättning från sjukförsäkringen och dem som fick ersättning, se Figur 7.

Mellan 2005 och 2021 ökade inkomsterna med 49 procent bland dem som inte fick ersättning från sjukförsäkringen under året. Motsvarande ökning var 18 procent bland dem som fick sjukpenning i minst 300 nettodagar under året, och 9 procent bland dem som fick SA under hela året.

De som får ersättning från sjukförsäkringen har alltså högre inkomster i reala termer än för drygt 20 år sedan, men samtidigt har de halkat efter gruppen som inte fått ersättning från sjukförsäkringen.

Figur 7 Genomsnittlig disponibel inkomst* per konsumtionsenhet, fördelat på ersättning – 2023 års priser

* Disponibel årsinkomst dividerad med 12 för att få en genomsnittlig månadsinkomst.

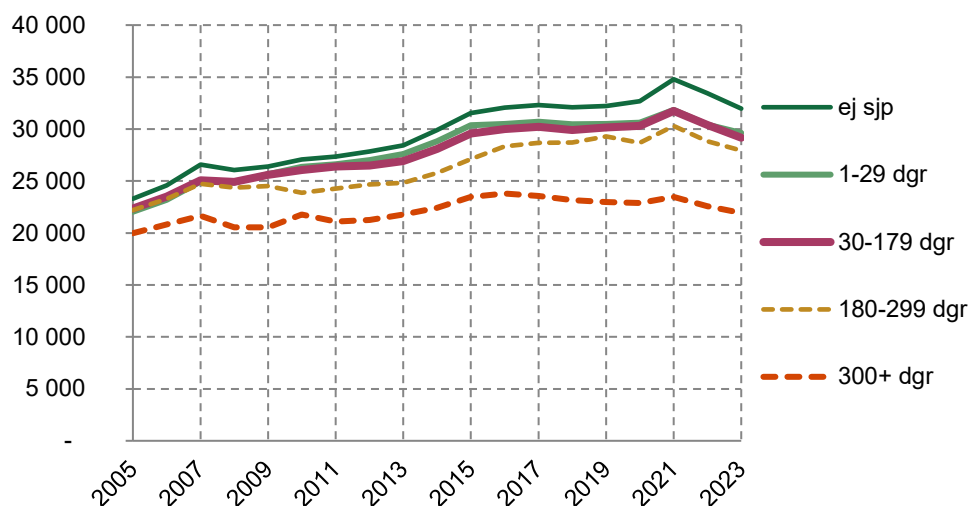
Skillnaderna minskade dock något under 2022–2023. Bland dem utan ersättning respektive bland dem med sjukpenning minskade inkomsterna då med 8 respektive 7 procent, i fasta priser. Däremot låg inkomsterna i stort sett still för gruppen som fick SA (-1 procent), eftersom ersättningen från SA är prisindexerad, så att gruppens reala inkomster minskade mindre än andra grupper, när inflationen var hög och reallönerna sjönk.

Den relativa inkomstutvecklingen för personer med SA var alltså mer gynnsam. Men som grupp har de så små marginaler, att den höga inflationen ändå blev kännbar för dem (Försäkringskassan 2023c).

Ju längre sjukskrivning, desto långsammare inkomstökning

Den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet har utvecklats olika, för grupper med olika långa sjukskrivningar, se Figur 8. Främst har de som fått sjukpenning i minst 300 nettodagar under året, halkat efter övriga grupper. Det är tydligt att de med de längsta sjukskrivningarna hade en sämre utveckling av den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet.

Figur 8 Genomsnittlig disponibel inkomst* per konsumtionsenhet 2005–2023 bland dem med sjukpenning, fördelat på sjukskrivningens längd – 2023 års priser

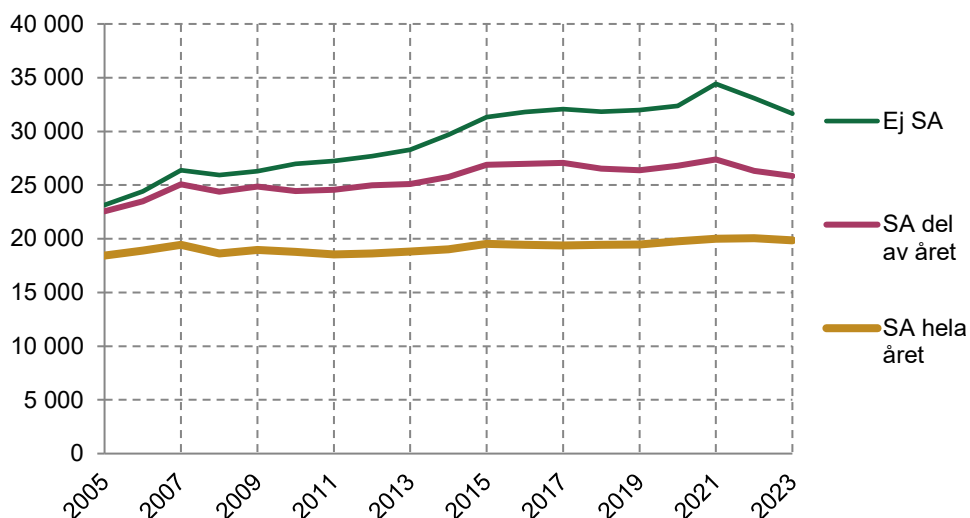

* Disponibel årsinkomst dividerad med 12 för att få en genomsnittlig månadsinkomst.

Långsammast inkomstökning i gruppen med SA

I Figur 9 är den disponibla inkomsten uppdelad på om man hade sjuk- eller aktivitetsersättning en del av året, hela året eller inte alls. Här syns samma mönster som för sjukpenningen. Skillnaden i den disponibla inkomsten har ökat stadigt sedan 2005, främst skillnaden mellan dem som fick SA hela året och dem som inte fick ersättning från sjukförsäkringen. En bidragande orsak är att allt fler av dem med SA endast har ersättning på garantinivå; de har alltså låga eller inga tidigare inkomster (Försäkringskassan, 2024b).

Figur 9 Disponibel inkomst* per konsumtionsenhet 2005–2023 bland dem med eller utan sjuk- eller aktivitetsersättning – 2023 års priser

* Disponibel årsinkomst dividerad med 12 för att få en genomsnittlig månadsinkomst.

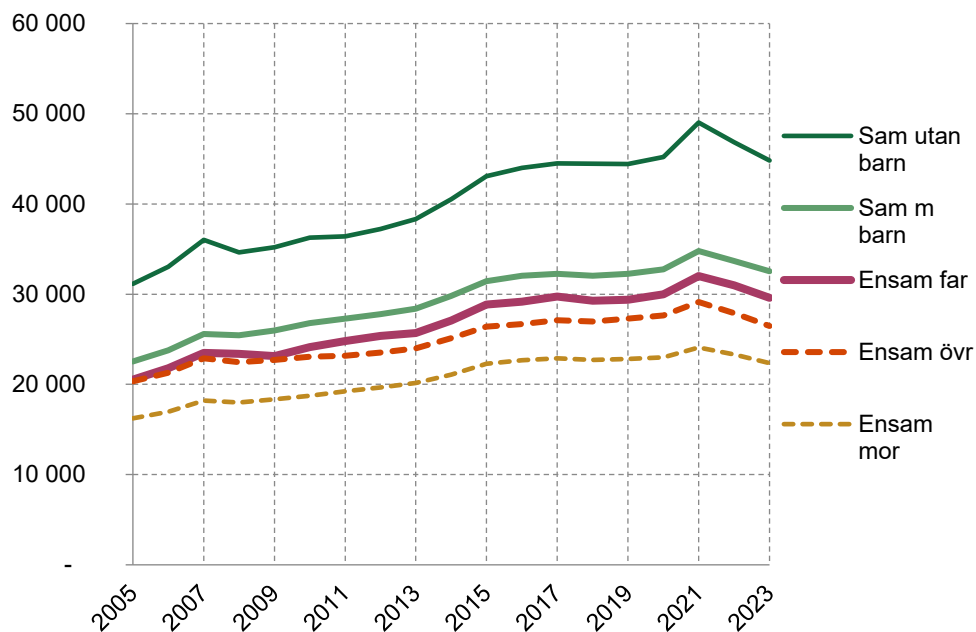
Inkomsten ökade snabbast för sammanboende utan barn

Även när vi jämför olika typer av hushåll har den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet för alla grupper ökat över tid, fast med stigande spridning.

Den hushållstyp som har lägst disponibel inkomst är ensamstående mammor.¹¹ Högst har sammanboende utan barn. Skillnaden mellan de övriga grupperna har varit relativt konstant 2005–2023, men alla har fått högre disponibel inkomst. Även i absoluta termer har sammanboende utan barn haft de snabbaste inkomstökningarna. Detta ser vi i Figur 10, där alla ingår, både med och utan ersättning från sjukförsäkringen.

¹¹ Se analyser av detta i Försäkringskassan (2024a).

Figur 10 Disponibel inkomst* per konsumtionsenhet 2005–2023, per hushållstyp – 2023 års priser

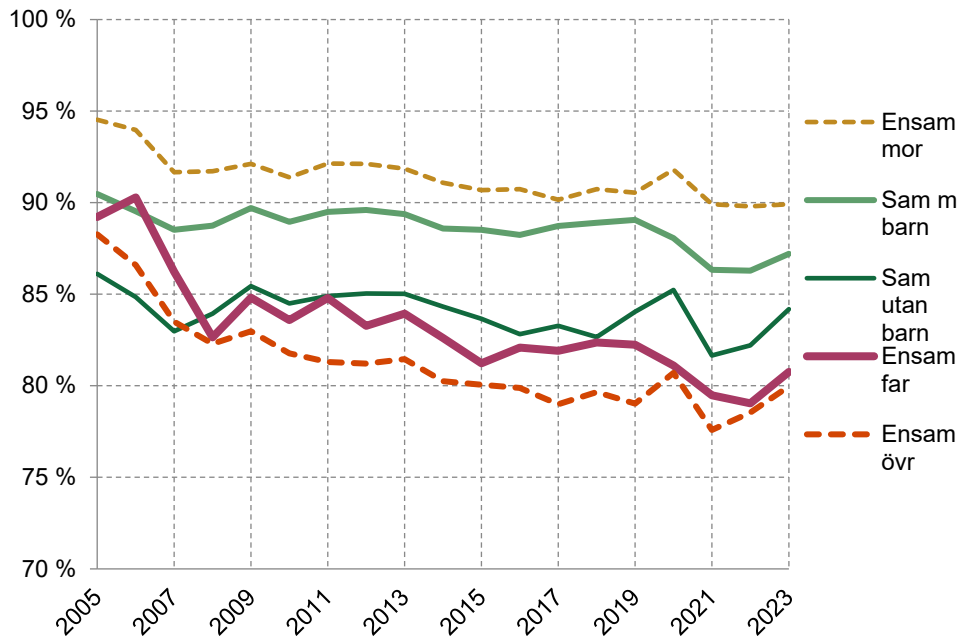

* Disponibel årsinkomst dividerad med 12 för att få en genomsnittlig månadsinkomst.

Minskningen av den relativa inkomsten för dem med ersättning var störst för ensamstående utan barn

I Figur 11 jämför vi den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet för dem som fick ersättning från sjukförsäkringen respektive dem som inte fick ersättning. De med ersättning hade generellt en disponibel inkomst som var 80–90 procent av de övrigas. Den relativa minskningen var störst för ensamstående utan barn, vilka som grupp är mer beroende av sjukförsäkringen än andra grupper.

Figur 11 Skillnaden i disponibel inkomst*– mellan hushåll med respektive utan ersättning från sjukförsäkringen, per hushållstyp

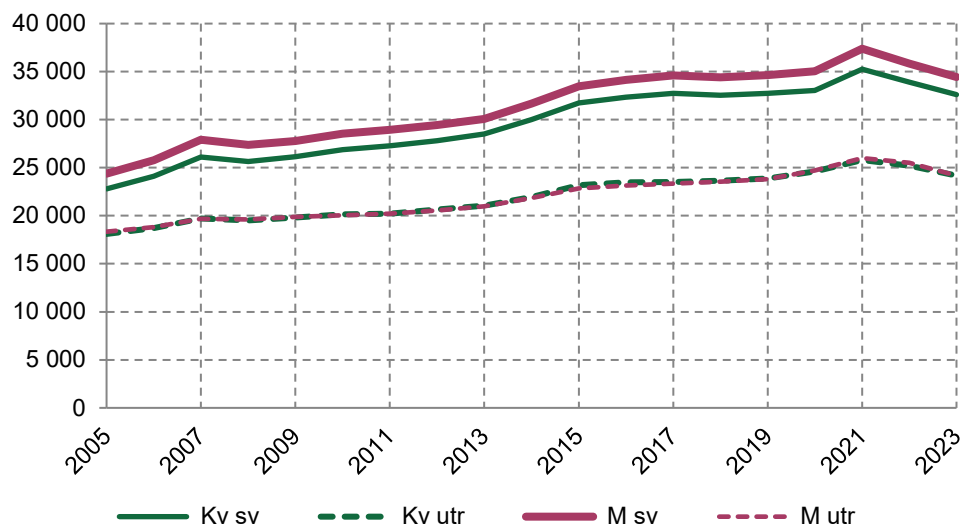

* Disponibel årsinkomst dividerad med 12 för att få en genomsnittlig månadsinkomst.

Ökade inkomster för alla, men större skillnader mellan inrikes och utrikes födda

Skillnaden mellan inrikes och utrikes föddas disponibla inkomster har ökat över tid. Svenskfödda män hade under hela perioden något högre disponibla inkomster än svenskfödda kvinnor. Däremot fanns ingen egentlig skillnad i disponibel inkomst mellan utrikes födda män och kvinnor, se Figur 12.

Figur 12 Disponibel inkomst* per konsumtionsenhet per månad 2005–2023, fördelat på kön och födelse land – 2023 års priser

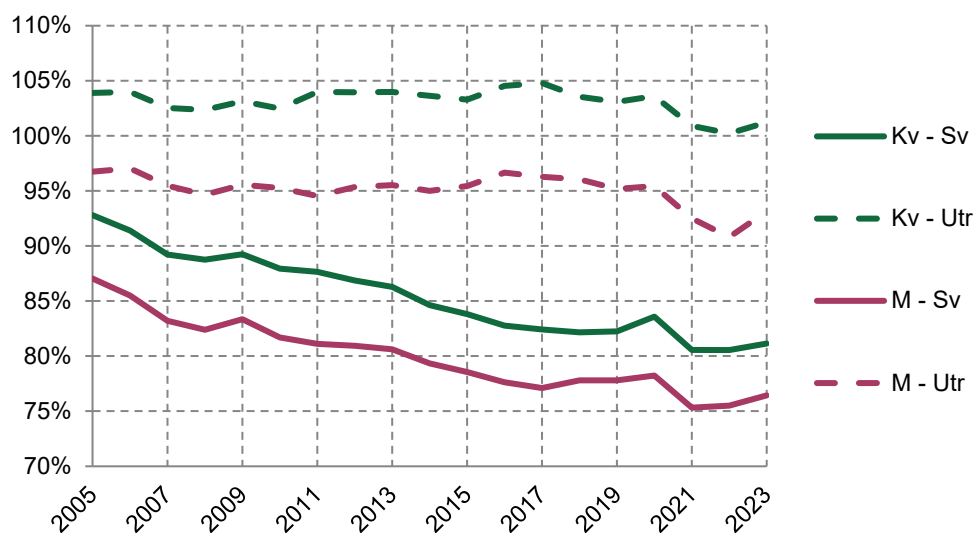
* Disponibel årsinkomst dividerad med 12 för att få en genomsnittlig månadsinkomst.

Relativ inkomst för personer med ersättning har halkat efter mest bland inrikes födda

I Figur 13 jämför vi den disponibla inkomsten för dem som fick ersättning från sjukförsäkringen med den för dem som inte fick ersättning. Utrikes födda kvinnor med ersättning har haft högre disponibel inkomst än dem utan ersättning under de senaste omkring 20 åren. Detta beror på dels relativt låga inkomster bland dem utan ersättning, dels att de med ersättning har något högre inkomster än utrikes födda män med ersättning. I de andra tre grupperna är inkomsten lägre för dem med ersättning än för dem utan.

För utrikes födda har skillnaden i disponibel inkomst mellan dem med och dem utan ersättning legat relativt stabilt från 2005 till 2023. För inrikes födda har dock skillnaden ökat. Anledningen är att den disponibla inkomsten bland dem utan ersättning har ökat snabbare bland inrikes födda.

Figur 13 Disponibel inkomst* per konsumtionsenhet för personer med ersättning jämfört med inkomst för dem utan - per kön och födelseland

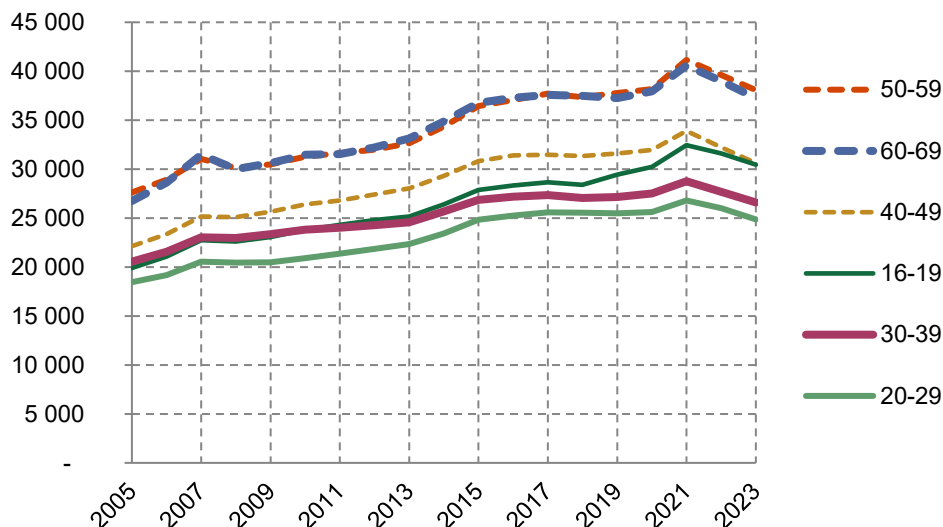

* Disponibel årsinkomst dividerad med 12 för att få en genomsnittlig månadsinkomst.

Stigande disponibel inkomst i alla åldrar sedan 2005

Den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet är generellt högre ju högre ålder man har, se Figur 14. Ett undantag är den högsta åldersgruppen, 65–69 år, där många hunnit gå i pension. Samtidigt har den disponibla inkomsten ökat snabbast i denna grupp sedan 2005. Ett annat undantag är gruppen 16–19 år, vilken dock är liten, och där den relativt höga inkomsten per konsumtionsenhet beror just på att det är mycket ovanligt att personer i denna ålder försörjer egna barn.

Figur 14 Disponibel inkomst* per konsumtionsenhet per år 2005–2023, per åldersgrupp – 2023 års priser

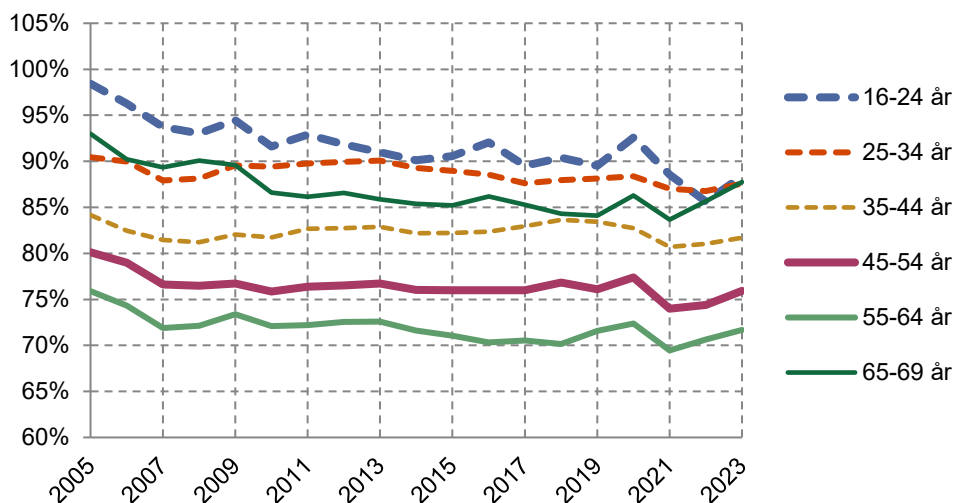
* Disponibel årsinkomst dividerad med 12 för att få en genomsnittlig månadsinkomst.

Den relativa inkomsten för dem med ersättning har främst minskat i de äldsta och yngsta åldrarna

Figur 15 visar att det är relativt liten skillnad i inkomst bland yngre personer med respektive utan ersättning från sjukförsäkringen, men att skillnaden är större i äldre åldersgrupper. Personer 65–69 år utgör även här ett undantag från den generella bilden.

I takt med att den disponibla inkomsten i fasta priser generellt ökade under perioden 2005–2023, fick de med ersättning lägre disponibel inkomst i relation till de utan ersättning. Den relativa minskningen var störst i den yngsta och den äldsta åldersgruppen – 10 respektive 5 procentenheter.

Figur 15 Disponibel inkomst* per konsumtionsenhet för personer med ersättning jämfört med inkomst för dem utan – per ålder

* Disponibel årsinkomst dividerad med 12 för att få en genomsnittlig månadsinkomst.

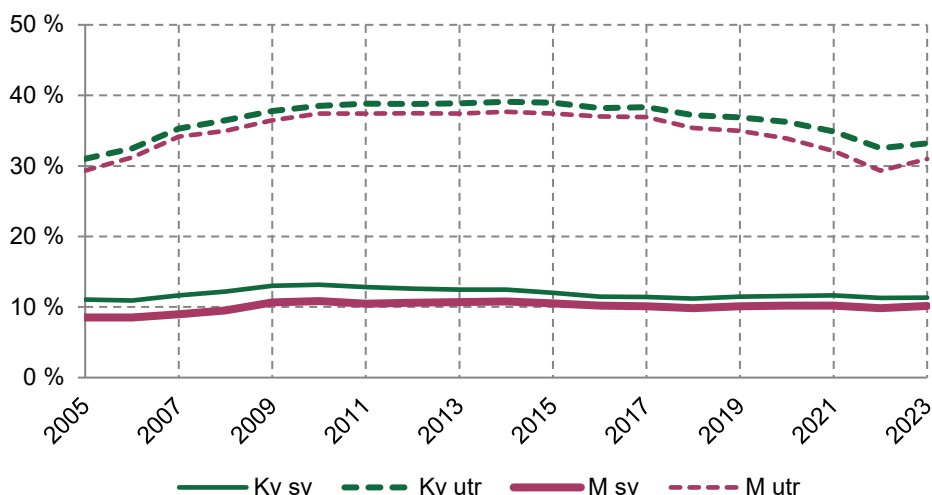
Hur har andelen med låg inkomst utvecklats?

I detta avsnitt redovisar vi avslutningsvis hur andelen personer med låg inkomst¹² har utvecklats, i grupper med respektive utan ersättning från sjukförsäkringen.

Minskande eller stabil andel med låg inkomst bland dem utan ersättning

Figur 16 visar att andelen som lever med låg inkomst är större bland utrikes födda än bland inrikes födda. Bland inrikes födda har andelen legat relativt stabilt runt 10 procent mellan 2005 och 2023. Samtidigt ökade andelen bland utrikes födda från omkring 30 procent 2005 till närmare 40 procent 2010. Efter 2018 har andelen bland utrikes födda minskat igen, förutom en viss ökning 2023.

Figur 16 Andelen med låg inkomst bland dem utan ersättning från sjukförsäkringen, fördelat på kön och födelseland

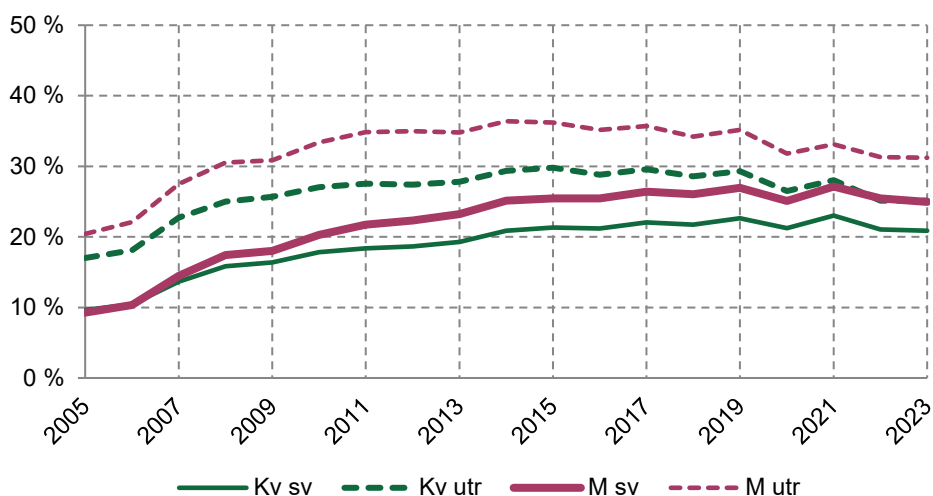

Ökande andel med låg inkomst bland dem med ersättning

Andelen med låg inkomst bland dem med ersättning från sjukförsäkringen ökade bland både inrikes och utrikes födda åren 2000–2021. Skillnaden mellan inrikes och utrikes födda minskade från 2014 till 2021, se Figur 17.

¹² Med låg inkomst avses här de personer som har en disponibel inkomst under 60 procent av medianen för vår studiepopulation: personer 16-69 år med en disponibel inkomst över 0 kronor. Se vidare i metodbeskrivningen.

Figur 17 Andelen med låg inkomst bland dem med ersättning från sjukförsäkringen, fördelat på kön och födelseland

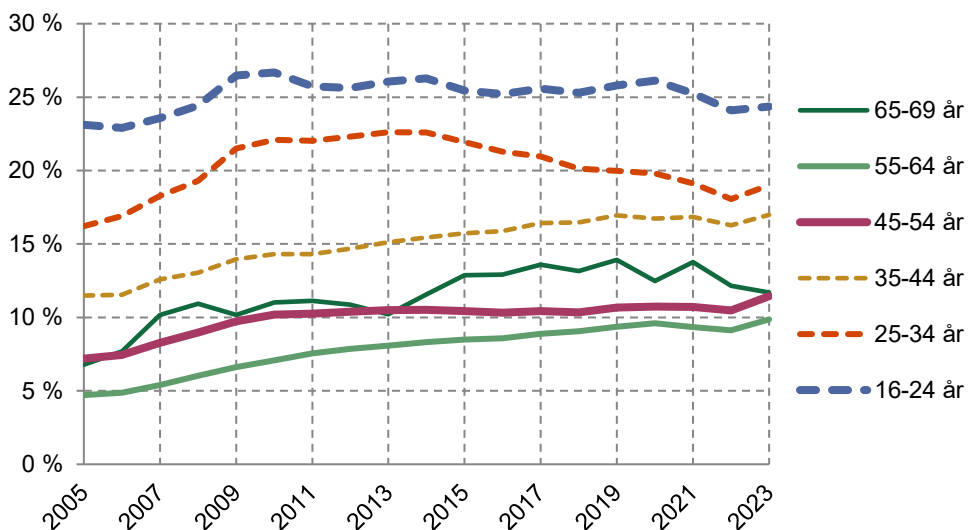

Olika utveckling i olika åldrar bland hushåll utan ersättning

Bland dem utan ersättning från sjukförsäkringen, ökade andelen med låg inkomst i alla åldersgrupper, fram till omkring 2010. Därefter har andelen ökat i vissa åldersgrupper och minskat i andra, se Figur 18.

I de yngre åldersgrupperna finns en högre andel personer med låg inkomst. Samtidigt är det i grupperna under 35 år som andelen har minskat sedan 2010.

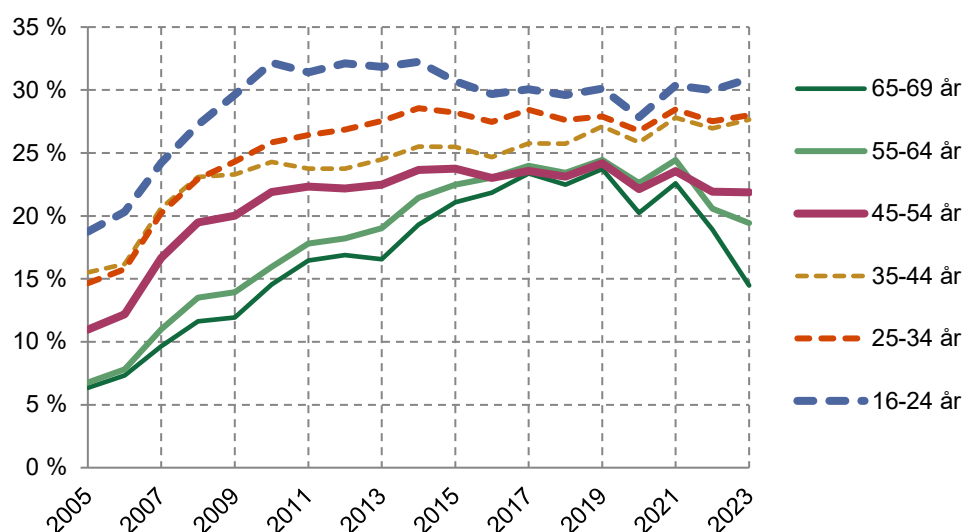
Figur 18 Andelen med låg inkomst bland dem utan ersättning från sjukförsäkringen, per åldersgrupp

Störst ökning av låg inkomst bland äldre med ersättning fram till 2021

Bland dem med ersättning från sjukförsäkringen ökade andelen med låg inkomst väsentligt från 2000 till 2021, se Figur 19. Ökningen syns i alla åldersgrupper, och mönstret är att ju lägre ålder, desto högre andel personer med låg inkomst. Samtidigt var det i de äldre åldersgrupperna som andelen ökade mest. Under 2022 – 2023 minskade dock andelen tvärt i åldrar över 55 år. Det beror på att andelen som fått sjukersättning är högre i dessa åldrar, och att sjukersättningen för ovanlighetens skull ökade snabbare än arbetsinkomster under åren med oväntat hög inflation (se nedan).

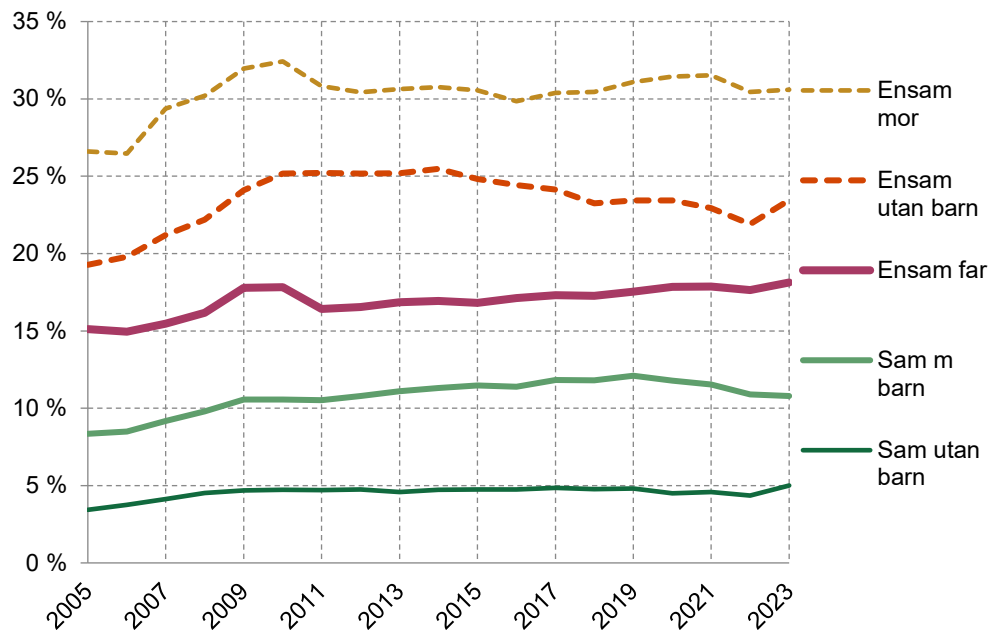
Figur 19 Andelen med låg inkomst bland dem med ersättning från sjukförsäkringen, per åldersgrupp

Ensamstående mammor har högst andel med låg inkomst bland dem utan ersättning

Sett till olika typer av hushåll, har andelen med låg inkomst bland dem utan ersättning från sjukförsäkringen först ökat för alla hushållstyper mellan 2000 och 2010, och sedan varit mer stabil. Bland sammanboende utan barn har andelen bara ökat knappt, medan övriga hushållstyper sett en större ökning. Andelen är högre för ensamstående, och högst bland ensamstående mammor, se Figur 20.

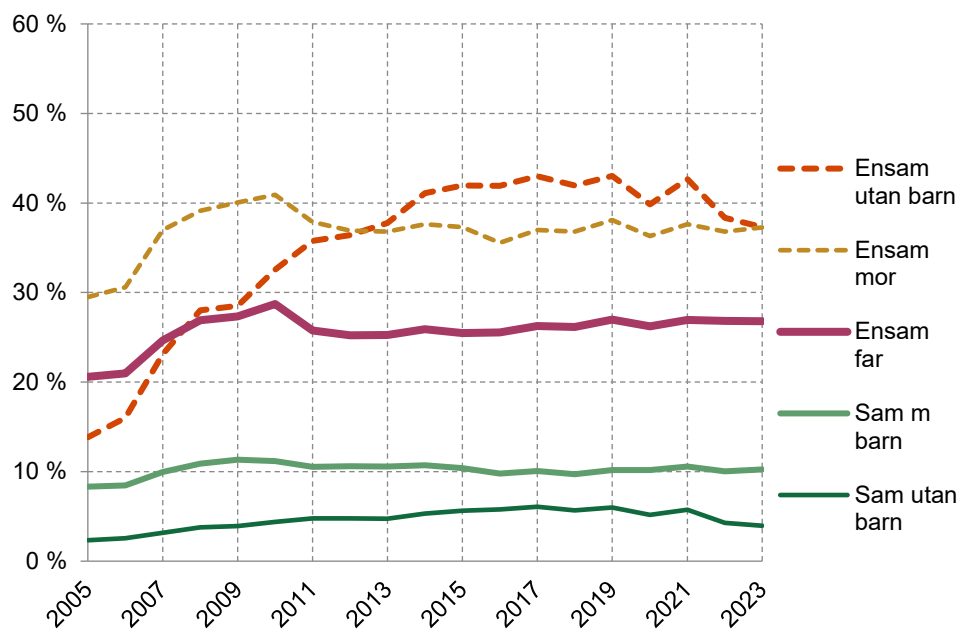
Figur 20 Andelen med låg inkomst bland dem utan ersättning från sjukförsäkringen, per hushållstyp

Snabb ökning av låg inkomst bland ensamstående utan barn med ersättning

Det är i synnerhet för ensamstående hushåll, som andelen med låg inkomst har ökat, bland dem som har ersättning från sjukförsäkringen, se Figur 21. Störst är ökningen bland ensamstående utan barn, medan ensamstående mammor hade högst andel mellan 2005 och 2012.

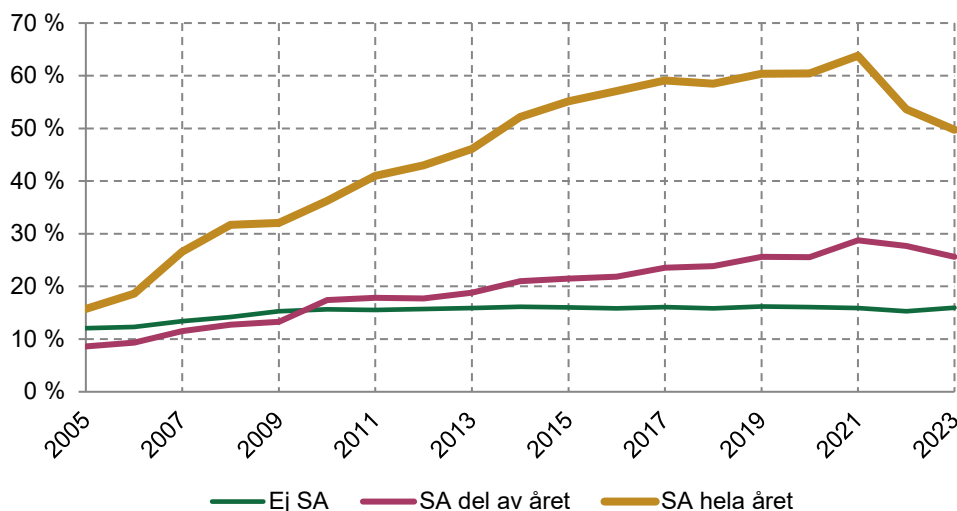
Figur 21 Andelen med låg inkomst bland dem med ersättning från sjukförsäkringen, per hushållstyp

Snabb ökning av låg inkomst bland dem med SA – men 2022–2023 minskade den

Andelen som lever med låg inkomst har ökat kraftigt bland dem med SA hela året, se Figur 22. Andelen år 2005 var 16 procent, och 2021 var den 64 procent.

Figur 22 Andelen med låg inkomst bland dem med sjuk- och aktivitetsersättning hela respektive del av året

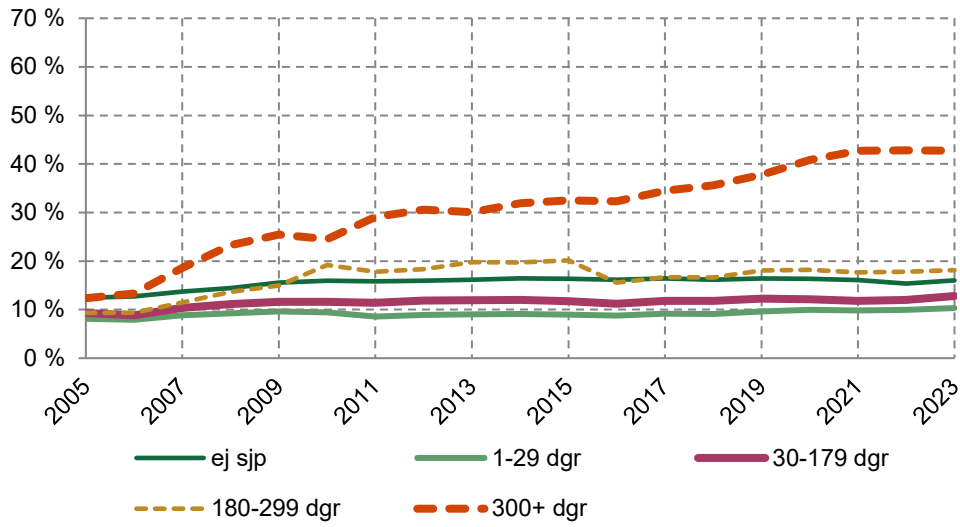

Utvecklingen under 2022–2023 var dock den motsatta; andelen minskade med 14 procentenheter på två år, i gruppen med SA hela året, medan den ökade marginellt i den övriga befolkningen. Detta bör till största del bero på inflationen, som under 2022–23 var väsentligt högre än under tidigare år, så att realinkomsterna för de allra flesta sjönk. Just ersättningen från SA är prisindexerad, så att dessa grupper åtminstone i relativa termer skyddas bättre mot inflation. Detta innebär att andelen med låg inkomst bland dem med SA gick ned betydligt under just 2022 och 2023. Detta mönster ser vi dock endast för SA, inte för dem med sjukpenning, där ersättningsnivån inte är prisindexerad.

Snabbast ökning av låg inkomst bland helårssjukskrivna

I Figur 24 jämförs grupper med olika långa sjukskrivningar samt de som inte fick sjukpenning. Från 2005 till 2021 ser vi en tydlig ökning av andelen med låg inkomst bland dem med längst sjukskrivningar, från 12 procent till 43 procent. De med kortare sjukskrivningar än 300 dagar och de utan sjukpenning låg på en ganska stabil nivå under hela perioden, med en liten ökning.

Figur 23 Andelen med låg inkomst bland dem med sjukskrivningar av olika längd

Diskussion om mått och data

Denna analys har endast en kartläggande och deskriptiv ambition. Sjukförsäkringen syftar till att ge ekonomisk trygghet, och det är därmed angeläget att löpande kunna följa hur den ekonomiska tryggheten utvecklas och fördelar sig mellan olika grupper.

Analysen visar relativa förändringar, framför allt en ökning av andelen med låg inkomst. Utifrån detta framstår det som angeläget med vidare analyser, både av vad som driver denna utveckling och av dess konsekvenser.

För sådana analyser framstår det, utifrån denna analys, som centralt att man använder ett perspektiv som fångar hela den disponibla inkomsten för individer och hushåll, för att kunna dra så värdefulla slutsatser som möjligt.

De mått som används i denna analys har fördelar i att de fångar den faktiska disponibla inkomsten och att det finns förhållandevis jämförbara data från cirka 20 år i rad.

Tack vare detta kan vi ge en bred och ny bild av den ekonomiska situationen, för personer och hushåll som får ersättning från sjukförsäkringen.¹³

¹³ Detta skulle kunna uppnås även med data ur databasen LISA (*longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier*, som sammanställs av Statistiska centralbyrån, SCB). De kan dessutom dekomponeras så att vi får bättre förståelse för vilka delar av inkomsten som skiljer sig, mellan grupper och över tid.

Den största fördelen med de uppgifter vi använde är att de läggs på Försäkringskassans egna data, så att vi kan studera allt vi kan med data från SToRE-data (*statistik och resultat*, innefattar Försäkringskassans datalager, beslutsstöd och analysplattform). Det har vi dock inte kunnat nyttja särskilt mycket i denna analys.

För framtiden är till exempel LISA-databasen därmed förmodligen en bättre datakälla för fördjupade studier av utvecklingen av disponibel inkomst bland långtidssjukskrivna.

De data vi använde har också begränsningar, dels att de bara finns på årsnivå, dels att de inte säger något om vilka delar av den disponibla inkomsten som ligger bakom förändringarna.

Referenser

Försäkringskassan (2009) [Inkomstutvecklingen för individer med sjukersättning och aktivitetsersättning. Ekonomisk standard åren 1991–2006](#), Socialförsäkringsrapport 2009:12

Försäkringskassan (2014), [Analys av sjukfrånvarons variation](#), Socialförsäkringsrapport 2014:17

Försäkringskassan (2020), [Uppföljning av sjukfrånvarons utveckling 2020](#), Svar på regeringsuppdrag

Försäkringskassan (2023a), [Sjukpenningens kompensationsgrad har minskat över tid](#), Korta analyser 2023:3

Försäkringskassan (2023b), [Den svenska sjukfrånvaron i ett europeiskt perspektiv, 1995–2022](#), Arbetsrapport 2023:2

Försäkringskassan (2023c) [Större privatekonomisk osäkerhet vid hög inflation](#), Kort analys, 2023:1

Försäkringskassan (2024a) [Barnhushållens ekonomi. Resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken](#) 2024

Försäkringskassan (2024b), [Socialförsäkringen i siffror](#)

Försäkringskassan (2025) [Vad händer med inkomsten vid långtidssjukskrivning?](#), Socialförsäkringsrapport 2025:6

Kvalitetsdeklaration - Inkomster och skatter - Hushållsbaserad statistik (scb.se)